

คู่มือประชาชน

เรื่องการคุกคามด้วยการฟ้องคดีปิดปาก (SLAPPs)
ต่อประชาชนที่แสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะ

โดย สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน

สารบัญ

บทที่ 1 การฟองปิดปาก คืออะไร	3
- คำนิยาม	4
- วิธีตรวจสอบว่าคดียี่ถูกแจ้งความเป็นกรฟองปิดปากหรือไม่	5
- ความเสียหายและผลกระทบของคดียี่ฟองปิดปาก	7
บทที่ 2 วิธีป้องกันตัวเองจากการถูกฟองปิดปาก	8
- ฐัสนธิของตัวเอง	8
- พุดความจริง	12
บทที่ 3 ทำอย่างไรเมื่อถูกฟองปิดปาก	14
บทที่ 4 ร่วมพัฒนากลไกป้องกันกรฟองปิดปาก	15
- ฐักังวลของกลไกป้องกันกรฟองปิดปากที่มีอยู่ในปัจจุบัน	15
- ร่วมสร้างกลไกป้องกันกรฟองปิดปาก	18

บทที่ 1

การฟ้องปิดปาก คืออะไร

การเมืองไทยในช่วงหลังปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา นับว่าเป็นช่วงที่สังคมไทยให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเห็นได้ชัดจากการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ด้านประชาชนเองก็ตื่นตัวต่อการที่สิทธิดังกล่าวที่ได้ถูกระบุไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ประชาชนออกมาใช้สิทธิกันเป็นจำนวนมาก เช่น การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ร.บ.ป่าชุมชนที่กล่าวถึงการจัดการปัญหาที่ดินระหว่างชาวบ้านกับการจัดการป่าไม้ หากแต่การเสนอเข้าสภานั้นผู้แทนราษฎรมิมติไม่เห็นชอบด้วย หรือ ร่าง พ.ร.บ.หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ที่เสนอให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิรับการรักษาพยาบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เป็นต้น นอกจากนี้เรายังเห็นการรวมกลุ่มประชาชนเพื่อเรียกร้อง ผลักดันประเด็นปัญหาที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและสังคม โดยใช้สิทธิที่รับรองไว้ เช่น สิทธิในการชุมนุมสาธารณะ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น อย่างต่อเนื่อง

ปรากฏการณ์ข้างต้นนับเป็นความพยายามของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือทำให้มีผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายหรือโครงการต่างที่ภาครัฐและบริษัทเอกชนดำเนินการน้อยที่สุด ทั้งนี้ การพยายามที่จะเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมไม่ได้เป็นไปอย่างราบรื่น หากแต่ประชาชนผู้ที่เป็นกระบอกเสียงบอกเล่าปัญหาและผลกระทบ มักตกเป็นเป้าหมายของการคุกคาม ช่มชู้มาโดยตลอด

โดยที่ผ่านมามักจะเห็นการคุกคามในรูปแบบของการใช้กำลังทางกายภาพ เช่น การข่มขู่ทางวาจา การสะกดรอยตาม การทำร้ายร่างกาย การทรมานและบังคับให้สูญหาย แต่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเกิดการคุกคามใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือที่เรียกว่า Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) หรือ การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ

นิยาม

การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ (Strategic Lawsuits Against Public Participation: SLAPPs) หรือ *การฟ้องคดีปิดปาก* คือการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์โดยปราศจากความมุ่งหมายในการแสวงหาความยุติธรรม แต่เป็นการฟ้องคดีต่อประชาชนที่พยายามเข้ามามีส่วนร่วมต่อประเด็นสาธารณะ ซึ่งผู้ดำเนินคดีมีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือยับยั้งการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องสาธารณะ โดยทำให้เกิดภาระค่าใช้จ่าย พრა้เลื่อนเวลา เสียกำลังใจในการเคลื่อนไหว เรียกร้อง จนในที่สุดประชาชนเหล่านั้นก็จะละทิ้งความตั้งใจที่จะออกมามีส่วนร่วม นอกจากนี้ การฟ้องคดีปิดปากยังส่งสัญญาณข่มขู่ไปยังสมาชิกในกลุ่ม ชุมชน ตลอดจนคนในสังคมที่ประกอบวิชาชีพต่างๆ เช่น สื่อมวลชน ทนายความ นักวิชาการ ฯลฯ ให้เกิดความกลัวที่ทำหน้าที่ในการสะท้อนปัญหาของประชาชนสู่สาธารณะ

การฟ้องคดีปิดปาก (SLAPPs) เป็นส่วนหนึ่งของการใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคาม (Judicial Harassment) หนึ่งในกลยุทธ์ที่ใช้กันมากที่สุดในการปราบปรามและข่มขู่ประชาชน โดยมีลักษณะของการใช้ระบบตุลาการ กระบวนการยุติธรรมคุกคาม ซึ่งขอกกล่าวหาที่มักถูกนำมาใช้มีตั้งแต่ การหมิ่นประมาท การละเมิดกฎหมายประทัวง กฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน จนถึงการฟ้องร้องเกี่ยวกับการก่อการร้าย การโค่นล้มหรืออาชญากรรมต่อความมั่นคงของรัฐ

ความแตกต่างระหว่างการใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคาม (Judicial Harassment) กับการฟ้องคดีปิดปาก (SLAPPs) พิจารณาได้จากการฟ้องคดีปิดปาก (SLAPPs) จะเป็นการใช้กลยุทธ์การอ้างถึงการทำให้มาจากการแสดงความคิดเห็นให้เสียชื่อเสียง หรือการหมิ่นประมาท รวมถึงการนำเสนอข้อเท็จจริง อันเป็นที่จเป็นข้ออ้างในการฟ้อง แต่วัตถุประสงค์ที่แท้จริง คือการจับผิด การคุกคาม การข่มขู่ หรือการทำให้เสีย

การตรวจสอบว่าคดีที่ถูกแจ้งความเป็นคดีฟ้องปิดปากหรือไม่

สามารถทำได้โดยพิจารณาเงื่อนไข ดังนี้

1. **มูลเหตุแห่งการฟ้องคดีเกิดขึ้นจากการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น** ซึ่งสิทธิของประชาชนเพื่อสื่อสาร ให้ข้อมูลหรือร้องเรียน หรือสิทธิเสรีภาพอันเกี่ยวข้องกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ เช่น ประเด็นเกี่ยวกับการเมือง ประเด็นสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา ประเด็นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ประเด็นแรงงาน เป็นต้น
2. **เป็นการใช้คดีแพ่งหรือคดีอาญาเพื่อแปลงเปลี่ยนการถกเถียง ได้แก่ การทำให้ความขัดแย้งทางสาธารณะทั้งหลายกลายเป็นประเด็นพิพาทระหว่างบุคคลและย้ายพื้นที่ต่อสู้จากพื้นที่สาธารณะจากพื้นที่สาธารณะไปเป็นการต่อสู้ในศาลแทน**
3. **การพิจารณาจากคำฟ้องหรือข้อกล่าวหา** ซึ่งการฟ้องคดีปิดปาก ไม่ได้มีเพียงการฟ้องฐานหมิ่นประมาทเท่านั้น หากแต่มีการนำกฎหมายอื่นๆ มาใช้เป็นเครื่องมือด้วย เช่น ความผิดฐานเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จ ความผิดฐานก่อให้เกิดความทุกข์ใจ หรือก่อให้เกิดผลเสียหายต่อการทำธุรกิจ ฐานบุกรุก ฐานก่อให้เกิดความรำคาญ ฐานใช้สิทธิโดยมิชอบ ฐานเป็นภัยต่อความมั่นคง เป็นต้น
4. **เป็นการฟ้องที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างภาระในการต่อสู้คดี** เช่น การฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นจำนวนมากเกินไป การนำไปฟ้องต่อศาลนอกพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาทซึ่งสร้างภาระในการเดินทางเพื่อให้เกิดความหวาดกลัว เป็นการลดทอนทรัพยากรของผู้ถูกฟ้อง
5. **มีการคุกคามในรูปแบบอื่นร่วมด้วย** เช่น การติดตาม การข่มขู่ทางวาจา การกดดันผ่านคนในครอบครัว การเสนอเงื่อนไขหรือกดดันจากผู้ฟ้องเกี่ยวกับการให้หยุดแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

ตัวอย่างกรณี 1 บริษัทน้ำตาลไทยรุ่งเรืองอุตสาหกรรม จำกัด ฟ้องชาวบ้าน สมาชิกกลุ่มรักษ์น้ำอูน จังหวัดสกลนคร จำนวน 20 ราย ในข้อหาหมิ่นประมาท หลังชาวบ้านลงชื่อในหนังสือร้องเรียนและคัดค้านโครงการโรงงานน้ำตาลและโรงไฟฟ้าชีวมวลของบริษัทฯ ที่เขียนถึงองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐที่ใกล้ชิดและมีหน้าที่ในการรับฟังแก้ไขปัญหาให้ประชาชนในพื้นที่

คำฟ้องของบริษัทฯ ระบุว่า ชาวบ้านทั้ง 20 ราย ได้ร่วมกันใส่ความอันเป็นเท็จโดยการโฆษณาต่อบุคคลอื่นที่น่าจะทำให้โจทก์เสียชื่อเสียง ดูหมิ่น เกลียดชัง เพราะได้ร่วมกันลงลายมือชื่อยื่นหนังสือร้องเรียนบริษัทฯ¹

ตัวอย่างกรณี 2 ชาวบ้านนาหนองบง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สมาชิกกลุ่มคนรักหมู่บ้านเกิดถูกบริษัททุ่งคำฮาเบอร์ จำกัด (มหาชน) ยื่นฟ้องฐานหมิ่นประมาท ที่ศาลจังหวัดภูเก็ท เนื่องจากให้สัมภาษณ์กับนักข่าวช่องเนชั่นทีวี หลังเหตุการณ์ปะทะระหว่างชาวบ้านที่คัดค้านการทำเหมืองและกลุ่มชายชุดดำที่ต้องการชนร่นผ่านหมู่บ้าน

นอกจากคดีนี้แล้ว บริษัททุ่งคำ ยังยื่นฟ้องหมิ่นประมาทชาวบ้านที่เคลื่อนไหวคัดค้านการทำเหมืองแร่ อีกหนึ่งคน จากการทำสัมภาษณ์กับสถานีโทรทัศน์เนชั่นทีวี ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน และชาวบ้าน นักข่าว ตลอดจนเยาวชนคนอื่นหลายคดี²

การมีศาลในพื้นที่นั้น เพื่ออำนวยความสะดวกเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ทั้งในด้านความรวดเร็วในการพิจารณาคดี การลดภาระค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดี รวมถึงผู้พิพากษาสามารถลงสืบเสาะข้อพิพาทของประชาชน การที่โจทก์ไปฟ้องต่อศาลนอกพื้นที่นับเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิของบุคคล

¹ เนื้อหาบางส่วนในหนังสือร้องเรียนของกลุ่มรักษ์น้ำอุ้มถึง อบต.อุ้มจาน ระบุว่า “บริเวณพื้นที่ตั้งโครงการย้ายและขยายโรงงานผลิตน้ำตาล และการสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลของบริษัทฯ ได้มีการบุกเบิกพื้นที่ป่าและปรับพื้นที่ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อทางและลำรางสาธารณะ แม้บริษัทฯ จะอ้างกรรมสิทธิ์ในที่ดิน แต่การปรับพื้นที่จะส่งผลกระทบต่อระบบอุทกธรณีการไหลของน้ำผิวดิน อันจะส่งผลเสียแหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชน ลำห้วย และลำน้ำอุ้ม”

ขณะที่หนังสือคัดค้านโครงการของกลุ่มรักษ์น้ำอุ้มต่อหน่วยงานต่าง ๆ ระบุว่า “กระทรวงอุตสาหกรรมได้มีการกำหนดมาตรการ แต่บริษัทกลับไม่ปฏิบัติตาม จึงถือเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องและอาจจะเกิดผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ 1.ปัจจุบันโครงการเกินระยะเวลาที่กำหนด 5 ปีแล้ว บริษัทยังไม่สามารถดำเนินการได้ ด้วยเหตุผลของความขัดแย้งในพื้นที่เนื่องจากการคัดค้านของประชาชน จ.สกลนคร ที่เห็นร่วมกันว่าพื้นที่นี้ไม่เหมาะกับการปลูกอ้อยและการสร้างโรงงานน้ำตาล”

² 4472/2557 ศาลจังหวัดภูเก็ต. ข้อมูลจาก iLaw. บริษัททุ่งคำ vs พรทิพย์ ชาวบ้านเลขคัดค้านเหมืองทองคำ [ออนไลน์] https://freedom.ilaw.or.th/th/case/632#additional_information. เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2562.

ตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น เป้าหมายของการฟ้องคดีปกติกับการแก้งฟ้อง คือ การยุติปัญหาโดยใช้กระบวนการยุติธรรม แต่ลักษณะของการแก้งฟ้องนั้น เป็นการฟ้องคดีโดยมีมูลเหตุจูงใจซ่อนเร้น และเป็นการฟ้องคดีที่ปราศจากความมุ่งหมายที่จะชนะคดี

ความเสียหายและผลกระทบของคดีฟ้องปิดปาก

- ทำให้ผู้ถูกฟ้องต้องแบกรับภาระต่าง ๆ ทั้งเวลา ค่าใช้จ่าย และความกดดันทางจิตใจ
- ทำให้ประเด็นที่ประชาชนเรียกร้อง ไม่ได้นำไปสู่การแก้ไข ผลักดัน
- ถูกบั่นทอนกำลังซ้ำ จากอุปสรรคในการเข้าถึงสู่กระบวนการยุติธรรม เช่น กองทุนยุติธรรม ระยะเวลาในการต่อสู้คดีที่ยาวนาน
- ในระดับสังคม คดีฟ้องปิดปากมีผลในการสร้างความกลัว (chilling effect) และส่งข้อความแห่งการข่มขู่ไปยังผู้ที่สนใจหรือติดตามประเด็น ทำให้คนเหล่านั้นเซ็นเซอร์ตัวเองไม่กล้าลุกขึ้นมาแสดงความคิดเห็น ซึ่งขัดต่อแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองตื่นรู้ของประชาชน และในระยะยาวอาจส่งผลเสียต่อระบอบประชาธิปไตย

บทที่ 2 วิธีป้องกันตัวเองจากการถูกฟ้องปิดปาก

ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะมีเพศ อายุ ศาสนา หรือประกอบอาชีพใดก็ตามสามารถตกเป็นเป้าหมายของการฟ้องปิดปากเพื่อให้ยุติการมีส่วนร่วมทางสังคม หรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ทั้งสิ้น³ ทั้งนี้ การยุติบทบาทการมีส่วนร่วม ไม่ถือว่าเป็นการแก้ไขปัญหามีอยู่อย่างตรงจุด อีกทั้งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย ดังนั้น การรู้สิทธิของตัวเอง (know your rights) การพูดความจริง (tell the truth) นับเป็นวิธีที่ประชาชนสามารถกระทำเพื่อป้องกันตัวเองจากการถูกฟ้องปิดปากแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

รู้สิทธิของตนเอง (know your rights)

1. สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการมีส่วนร่วม

สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศไทย แม้ว่าการรับรองสิทธิดังกล่าวจะบัญญัติข้อจำกัดของการใช้เสรีภาพไว้ด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น มีเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติ เท่าที่ไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ตาม แต่นับได้ว่ามีความพยายามที่จะส่งเสริมสนับสนุนรากฐานของสิทธิเสรีภาพในหลักการพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญต่อสังคมไทย ดังเห็นได้จากการรับรองสิทธิการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หลายฉบับตั้งแต่ ฉบับปี พ.ศ. 2540 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2560

---

³ ดูรายละเอียดคดีที่เยาวชน ถูกบริษัทเหมืองทองคำ จังหวัดเลยแจ้งความดำเนินคดีข้อหาหมิ่นประมาท จากการให้สัมภาษณ์ต่อนักข่าวไทยพีบีเอส ถึงผลกระทบของการประกอบอุตสาหกรรมแร่ทองคำในพื้นที่ที่เธออาศัยอยู่ **เปิดใจ ‘เยาวชนนักข่าวพลเมืองชั้น ม.4’ จำเลยคดีเหมืองทองฟ้องหมิ่นประมาท** <https://www.citizenthaipbs.net/node/7765> สืบค้นวันที่ 15 เมษายน 2562.

หรือ ดูรายละเอียดคดีที่ทนายความถูกแจ้งความ วิชาชีพทนาย: ผู้ใช้กฎหมายรักษาความยุติธรรมกับการตกเป็นเป้าหมายในการฟ้องกลับแก๊ง [ออนไลน์] <http://naksit.net/2019/03/sumitchai140319/> สืบค้นวันที่ 15 เมษายน 2562.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้รับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ดังนี้

มาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

ทั้งนี้ บุคคลทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิด ตราบเท่าที่ไม่ไปกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งสิทธินี้เรียกว่า **สิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศ** ชื่อเสียงของบุคคลอื่นที่ถูกพาดพิง เช่น การแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีทำได้ภายใต้เสรีภาพ แต่ต้องไม่ใช่การพูดถึงเรื่องส่วนตัวของบุคคลอื่น ซึ่งส่งผลให้บุคคลนั้นเสียหาย รวมถึงการแสดงความคิดเห็นจะต้องไม่เป็นการกระทบต่อ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน

กล่าวโดยสรุป ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ บุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ในขณะเดียวกันทุกคนมีสิทธิในการรักษาชื่อเสียงเกียรติยศของตัวเอง และรัฐก็มีสิทธิรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อการแสดงความคิดเห็นล้ำเส้นไปในชื่อเสียงเกียรติยศของผู้อื่น หรือกระทบความสงบเรียบร้อยของประชาชน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นดังกล่าวก็หมดไป ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังต้องมีความรับผิดชอบทางแพ่ง (เกี่ยวกับความผิดฐานละเมิด) หรือทางอาญา (หมิ่นประมาท) หรือทั้ง 2 ประการ

ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ในส่วนของปฎิญญาการสื่อสารเสรีของความคิดและความคิดเห็นเป็นหนึ่งในสิทธิของมนุษย์ที่มีค่าที่สุด พลเมืองทุกคนอาจพูด เขียนและพิมพ์โดยอิสระ แต่จะต้องรับผิดชอบต่อการละเมิดสิทธิดังกล่าวตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ในข้อ 19 ของปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งใช้ในปี พ.ศ. 2491 ระบุว่า ทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซงและแสวงหา รับ และแจกจ่ายข้อมูล และความคิดผ่านสื่อใด ๆ โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน

2. สิทธิในการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ รับรองสิทธิในการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ดังนี้

มาตรา 43 (2) สิทธิหน้าที่ของประชาชนในเรื่องสิ่งแวดล้อม รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 กำหนดให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิในการจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมถึงการกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ร่วมมือ และสนับสนุนอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

มาตรา 50 (8) นอกจากนี้ได้กำหนดหน้าที่ของรัฐให้อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ปั่นฟู บริหารจัดการ และให้ใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมดำเนินการ

มาตรา 58 วรรคแรก กล่าวว่า การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพแวดล้อม สุขภาพอนามัย สุขภาพ อนามัย หรือส่วนได้ส่วนเสียสำคัญอื่นใดของประชาชน หรือชุมชน หรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนและชุมชนและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนหรือชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 41 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว” และมาตรา 43 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

3. สิทธิทางกระบวนการยุติธรรม

ปัจจุบันประเทศไทยมีระบบกฎหมายคุ้มครองการใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชน และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะ ดังนี้

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ **มาตรา 423** ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะรู้ได้ ผู้ใดส่งข่าวสารอันตน

มิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสารนั้นมิทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสารเช่นนั้นหาทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ **มาตรา 438** ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อกำขึ้นนั้นด้วย

การหมิ่นประมาทที่ไม่เป็นความผิดในทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา **มาตรา 329** ผู้ใดแสดงความคิดเห็นหรือข้อความใดโดยสุจริต (1) เพื่อความชอบธรรม ป้องกันตนหรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม (2) ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติกรตามหน้าที่ (3) ดิชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ หรือ (4) ในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาลหรือในการประชุม ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท

การเว้นโทษในความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา **มาตรา 330** ในกรณีหมิ่นประมาท ถ้าผู้ถูกหาว่ากระทำความผิด พิสูจน์ได้ว่าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

แต่ห้ามมิให้พิสูจน์ ถ้าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัว และการพิสูจน์จะไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

เห็นได้ว่าการบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองบุคคลบุคคลจากการกลั่นแกล้งพ้องที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเด็นถือเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นเพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และในความคุ้มครองการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรผลักดันให้มีกลไกดังกล่าว

พูดความจริง (tell the truth)

วิธีหลีกเลี่ยงการตกเป็นเป้าหมาย นอกจากท่านจะต้องแสดงความคิดเห็นจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ไม่เป็นไปเพื่อความพึงพอใจส่วนตัว การแสดงความคิดเห็นของท่านควรจะเป็นการแสดงความคิดเห็นที่เป็นความจริงและโดยสุจริต กล่าวคือ ต้องเป็นการแสดงความคิดเห็นที่ปราศจากเจตนาชั่วร้าย มุ่งร้ายหรือไม่

ระมัดระวังผลร้ายที่จะเกิดแก่บุคคลอื่น ทั้งนี้ ความสุจริตเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และแม้ว่าผู้แสดงความคิดเห็นหรือข้อความจะเชื่อว่าเป็นความจริงและเป็นการเชื่อโดยสุจริต หากต่อมาภายหลังจะปรากฏว่าไม่เป็นความจริงก็ตาม ยังคงถือว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นที่สุจริต แม้ว่าสิ่งที่คุณเผยแพร่ในท้ายที่สุดกลับกลายเป็นว่าไม่เป็นความจริง เนื่องจากคุณก็ยังสามารถป้องกันได้หาก **หนึ่ง** ประเด็นที่คุณสื่อสารเกี่ยวข้องกับเป็นบุคคลสาธารณะ เช่น ข้าราชการหรือใครก็ตามที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องที่เกี่ยวข้องถกเถียงหรือโต้เถียง ตัวเลขหรือสถิติสาธารณะ **สอง** คุณจะต้องพิสูจน์ว่าไม่ได้เขียนข้อความเท็จหรือแสดงความคิดเห็นในเชิงอาฆาตมาดร้าย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 ไว้ว่า ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดีในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต

ในคดีหมิ่นประมาทศาลจะไม่ถือว่าคุณต้องรับผิดชอบในการแสดงความคิดเห็น แต่ระวังให้ตีว่าการเพิ่มคำว่า "ในความคิดของฉัน" ไปยังจุดเริ่มต้นของประโยคไม่จำเป็นต้องช่วยคุณ ตัวอย่างเช่นถ้าคุณเขียน "ในความคิดของฉัน นายกเทศมนตรีรับสินบนจากนักพัฒนาท้องถิ่น" คุณอาจต้องรับผิดชอบต่อการหมิ่นประมาทเว้นแต่ข้อความนั้นเป็นความจริง นอกจากนี้หากความคิดเห็นของคุณแสดงถึงการมีอยู่ของข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริงหรือเท็จแสดงว่าเป็นข้อเท็จจริงและไม่ใช่ความคิดเห็นเพื่อวัตถุประสงค์ทางกฎหมายและคุณอาจต้องรับผิดชอบต่อการเผยแพร่หากข้อเท็จจริงพื้นฐานกลายเป็นเท็จ

กล่าวคือ การป้องกันการถูกดำเนินคดีฐานความผิดหมิ่นประมาทโดยตัวคุณเอง คือ การโดยไม่เผยแพร่ข่าวลือหรือการเสียดสีและคำพูดในเชิงก่อกำไรเพื่อประโยชน์ของตัวเอง และหากข้อความหรือคำพูดที่เผยแพร่ต่อสาธารณะแล้วทราบภายหลังว่าเป็นข้อมูลเท็จ ต้องพิสูจน์ว่าผู้แสดงความคิดเห็นกระทำไปโดยเชื่อโดยสุจริตใจ ยังคงถือว่าเป็นสุจริต ดังนั้นก่อนแสดงความคิดเห็นคุณจำเป็นต้องตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบด้านและอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ถูกต้องเสมอ

บทที่ 3 ทำอย่างไรเมื่อถูกฟ้องปิดปาก

การกระทำต่างๆ อาทิ การเผยแพร่ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางออนไลน์ การชุมนุมสาธารณะ การจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น กิจกรรมล้อเลียน ดนตรี ละคร ชูป้าย เดิน ฯลฯ การทำหนังสือร้องเรียนต่อหน่วยงาน การให้สัมภาษณ์หรือเขียนบทความเผยแพร่ทางสื่อ การชุมนุมหรือจัดกิจกรรมในพื้นที่โครงการ การเผยแพร่ข่าวหรือบทความในสำนักข่าวออนไลน์ การแถลงข่าวหรือแถลงการณ์ การเข้าไปในพื้นที่ดำเนินโครงการเพื่อตรวจสอบ การสนับสนุนการจัดกิจกรรม ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรม การทำหน้าที่สื่อมวลชน การดำเนินการอื่นๆ การพูดในเวทีสัมมนา และการเผยแพร่ผลการวิจัยหรือรายงานการละเมิดสิทธิสามารถทำให้คุณที่ตกเป็นเป้าหมายของการถูกฟ้องคดีปิดปากได้

อีกทั้งหากคุณเข้าร่วม หรือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง กลุ่มชุมชนหรือประชาชนที่เคลื่อนไหวคัดค้านโครงการพัฒนาที่ก่อผลกระทบต่อชุมชน กลุ่มนักสิทธิมนุษยชน/นักพัฒนาเอกชน หรือไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไรก็ตาม คุณสามารถตกเป็นเป้าหมายของการถูกฟ้องคดีปิดปากได้ทั้งสิ้น⁴ ดังนั้น การศึกษาวิธีการป้องกันตัวเองจากการถูกฟ้องคดีปิดปากนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

หลังจากทราบว่าตนเองตกเป็นเป้าหมายการฟ้องคดีปิดปากแล้ว

- ติดต่อทนายความหรือองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย มีความเชี่ยวชาญและมีความเข้าใจแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ เช่น สิทธิชุมชน สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิของแรงงาน เป็นต้น
- เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อความสะดวกของทนายความในการต่อสู้คดี
- ศึกษาขั้นตอน กลไกและสิทธิในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่กระบวนการเพื่อลดความประหมา หรือความกดดันที่ต้องต่อสู้คดีในศาล ตลอดจนรู้สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในกระบวนการยุติธรรม

⁴ สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน. รายงานข้อเสนอแนะต่อการคุ้มครองผู้ใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะจากการถูกฟ้องคดี. [ออนไลน์] http://naksit.net/2019/06/report_slapps-public-participation/. เข้าถึงวันที่ 28 มิถุนายน 2562.

บทที่ 4

ร่วมสร้างกลไกป้องกันการฟ้องปิดปาก

ในสังคมที่ให้ความสำคัญต่อการแสดงความคิดเห็นของประชาชนเพื่อประโยชน์สังคม มักจะมีกลไกทั้งทางกฎหมาย แนวทางการปฏิบัติของรัฐที่คุ้มครองการแสดงความคิดเห็นของประชาชน แต่ปัจจุบันประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายป้องกันการฟ้องเพื่อปิดปาก ส่วนกฎหมายที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นกลไกในการป้องกันการคุกคามประชาชนผ่านกระบวนการยุติธรรม

ข้อกังวลของกลไกป้องกันการฟ้องคดีปิดปากที่มีอยู่ปัจจุบัน

มาตรา 161/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ผ่านการพิจารณาโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) และมีมติเห็นสมควรให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ในคราวประชุมครั้งที่ 83/2561 เป็นพิเศษ

มาตรา 161/1 “ในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ หากความปรากฏต่อศาลเองหรือมีพยานหลักฐานที่ศาลเรียกว่าโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือโดยบิดเบือนข้อเท็จจริง เพื่อปิดปากหรือเอาเปรียบจำเลยหรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ ให้ศาลยกฟ้อง และห้ามมิให้โจทก์ยื่นฟ้องในเรื่องเดียวกันนั้นอีก

การฟ้องคดีโดยไม่สุจริตตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการที่โจทก์จงใจฝ่าฝืนคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอื่นซึ่งถึงที่สุดแล้วโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรด้วย”

ข้อนำกังวล กรณีมาตรา 161/1 **ประการแรก** คือมาตรา 161/1 มิได้ให้คำจำกัดความที่ชัดเจนต่อคำว่า “ไม่สุจริต” และมีได้สะท้อนถึงวัตถุประสงค์ในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มุ่งหมายจะปกป้องคุ้มครองการใช้เสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งได้รับการคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศของประเทศไทยโดยชัดแจ้ง ทั้งนี้ เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่จะกำหนดขอบเขตคำนิยามของคำว่า “ไม่สุจริต” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้ครอบคลุมถึงการห้ามมิให้มีการดำเนินคดีเพื่อคุกคามหรือข่มขู่บุคคลหรือองค์กรซึ่งใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ประการที่สอง เมื่อพิจารณาถึงเนื้อความที่ว่า “หากความปรากฏต่อศาลเอง” มาตรา 161/1 อาจถูกตีความในเชิงที่ไม่อนุญาตให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นหลักฐานเพื่อพิสูจน์เจตนาของตน โดยให้เป็นดุลพินิจของศาลในการตีความในเรื่องนี้ ซึ่งจะเห็นว่าคู่ความทั้งสองควรมีสติโดยขัดแย้งในการยื่นพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตนต่อศาล และเพื่อเป็นแนวทางให้ศาลในการวินิจฉัยเรื่องดังกล่าว

ประการที่สาม คดี SLAPPs นั้นมิได้จำกัดแต่เพียงคดีอาญาซึ่งราษฎรเป็นโจทก์เท่านั้น (คดีที่ผู้ร้องทุกข์เป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเอกชน) แต่สามารถเกิดกับคดีแพ่งหรือคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ แต่มาตรา 161/1 นั้นสามารถนำมาปรับใช้ได้กับแค่คดีที่บุคคลทั่วไปเป็นผู้ร้องทุกข์ในคดีอาญาเท่านั้น ไม่รวมถึงคดีที่ฟ้องร้องโดยพนักงานอัยการ กรณีดังกล่าวต่อไปนี้แสดงให้เห็นว่า มาตรา 161/1 นั้นไม่เพียงพอที่จะยุติคดี SLAPPs ได้เนื่องจากคดีเหล่านี้เป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาซึ่งฟ้องร้องโดยพนักงานอัยการ

มาตรา 161/1 ไม่เพียงพอต่อการลดและป้องกันคดี SLAPPs เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวจะไม่สามารถถูกปรับใช้ได้กับกรณีส่วนใหญ่ข้างต้น ด้วยเหตุที่เป็นคดีอาญาที่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการหรือเป็นคดีแพ่ง

นอกจากนี้ กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับการหมิ่นประมาททางอาญาที่ถูกนำไปใช้อย่างไม่ถูกต้องเพื่อข่มขู่และคุกคามบุคคล ควรจะต้องถูกยกเลิกไปโดยเร็ว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้อธิบายว่ากฎหมายหมิ่นประมาทจะต้องไม่ถูกนำมาใช้ในทางที่ขัดต่อเสรีภาพในการแสดงออกและข้อมูลข่าวสาร ซึ่งถูกประกันไว้ภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) การลงโทษทางอาญาแทนการชดเชยความเสียหายในทางแพ่งยังเป็นมาตรการที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการป้องกันชื่อเสียงของบุคคลอื่น และในขณะที่การลงโทษทางแพ่งอาจเป็นมาตรการที่เหมาะสมและชอบด้วยกฎหมายเพื่อปกป้องชื่อเสียงของผู้อื่น การกำหนดโทษสำหรับความผิดดังกล่าวจะต้องได้สัดส่วนและกระทำเท่าที่จำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อันชอบธรรมตามกฎหมายในทางกลับกัน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้กำหนดว่าความรับผิดชอบในทางอาญาโดยทั่วไปนั้นไม่เหมาะสมสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาทและรัฐควรพิจารณายกเลิกความผิดฐานหมิ่นประมาทในทางอาญา อีกทั้งการจำคุกก็มีได้เป็นรูปแบบการลงโทษที่ได้สัดส่วนหรือจำเป็นสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท

ประการสุดท้าย ความตามมาตรา 161/1 วรรคสอง อาจส่งผลเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคล ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม เนื่องจากห้ามมิให้ผู้ร้องทุกข์ที่ ใจและไม่มีความผิดอันสมควรฝ่าฝืนคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลในคดีอื่นซึ่งถึงที่สุดฟ้องคดี สิทธิของบุคคล ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมหรือในการฟ้องร้องดำเนินคดีนั้นสมควรได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือ คำสั่งในคดีอื่นซึ่งมิได้มีผลในทางกฎหมายหรือผลใดๆ ต่อคดีที่เขาหรือเธอต้องการฟ้องร้อง นอกจากนี้ ความในวรรคนี้ยังคลุมเครือและไม่ชัดเจนว่าคำว่า “เหตุผลอันสมควร” ซึ่งทำให้ผู้ร้องทุกข์ไม่สามารถฟ้องร้อง ดำเนินคดีได้มีเหตุเช่นใดบ้าง

มาตรา 165/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ถูกประกาศในราชกิจจานุเบกษาและมีผล บังคับใช้แล้วเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 โดยบัญญัติว่า

“ในการไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควร สั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของ จำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการ วินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่จำเป็นและสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล”

สำหรับมาตรา 165/2 ถูกนำไปใช้แต่เฉพาะในคดีอาญาซึ่งยื่นฟ้องโดยผู้เสียหายที่เป็นราษฎร และไม่ใช้ กับคดีแพ่ง อีกทั้งจะถูกใช้ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แต่เฉพาะเมื่อศาลพิจารณาเห็นสมควร จะเห็น ว่า มาตรา 165/2 นั้นจะถูกนำไปใช้โดยเคร่งครัดในการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่ยื่นฟ้องโดยผู้เสียหายที่เป็นบุคคล ธรรมดาหรือองค์กรเอกชนเท่านั้น หากเป็นกรณีที่ยื่นฟ้องโดยพนักงานอัยการก็ไม่จำเป็นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง แต่อย่างใด

มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 บัญญัติว่า

“ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อ ความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้”

การฟ้องคดี SLAPPs ต่อบุคคลธรรมดาซึ่งเพียงแค่อ้างสิทธิ์ขั้นพื้นฐานของตนเองนั้นควรถูกจัดว่าเป็นกรณี “ไม่มีมูล” และพนักงานอัยการควรมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีในระยะแรกของการดำเนินคดี พนักงานอัยการนั้นควรใช้อำนาจทั่วไปของตนในการสั่งไม่ฟ้องคดีต่อศาลตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายไทยและพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศของประเทศไทย ดังนั้น การที่พนักงานอัยการจะไม่สั่งฟ้องคดี SLAPPs นั้นจึงไม่จำกัดเฉพาะตามบทบัญญัติในมาตรา 21 เสมอเท่านั้น

ยิ่งไปกว่านั้น เนื่องจากคดี SLAPPs นั้น สร้างภาระแก่จำเลยทั้งในแง่ของการถูกคุกคามและความตึงเครียด นับตั้งแต่เมื่อเริ่มยื่นฟ้อง การที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องหรือการปฏิเสธว่าคดีไม่มีมูลตั้งแต่เนิ่นๆ จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนจึงควรได้รับการสนับสนุนให้ใช้อำนาจที่ตนมีอยู่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 140, 142 และ 143 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการสั่งไม่ฟ้องคดีตั้งแต่เนิ่นๆ เพื่อที่จะลดผลกระทบในทางลบจากการถูกดำเนินคดีที่มีลักษณะเป็น SLAPPs

ร่วมกันปรับปรุงคู่มือฉบับนี้

ตราบดที่ท่านเคลื่อนไหวเป็นปากเป็นเสียงแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะ บุคคลคนนั้นมักตกเป็นเป้าหมายการคุกคามได้เสมอ กล่าวคือความเสี่ยงของท่านเกิดขึ้นพร้อมกับการเคลื่อนไหว คู่มือฉบับนี้ถือเป็นสิ่งที่จะช่วยให้คนในสังคมเกิดความเข้าใจและประเมินความเสี่ยงทางหนึ่ง ซึ่งคู่มือฉบับนี้จะมีคุณค่าต่อเมื่อมีการพัฒนาปรับปรุงให้เท่าทันต่อสถานการณ์ สมาคมนักกฎหมายเพื่อสิทธิมนุษยชน จึงใคร่ขอเชิญท่านส่งความคิดเห็น คำแนะนำ รวมถึงประสบการณ์จากการใช้คู่มือฉบับนี้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงให้เป็นคู่มือที่มีประโยชน์มากขึ้น

ช่องทางการติดต่อ

สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน 109 ซอย สิทธิชน ถนนสุทธิสารวินิจฉัย แขวงสามเสนนอก
เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10310

Email: hrla2008@gmail.com

Facebook: <https://www.facebook.com/naksit.org/>

Twitter: @HRLAThai

